

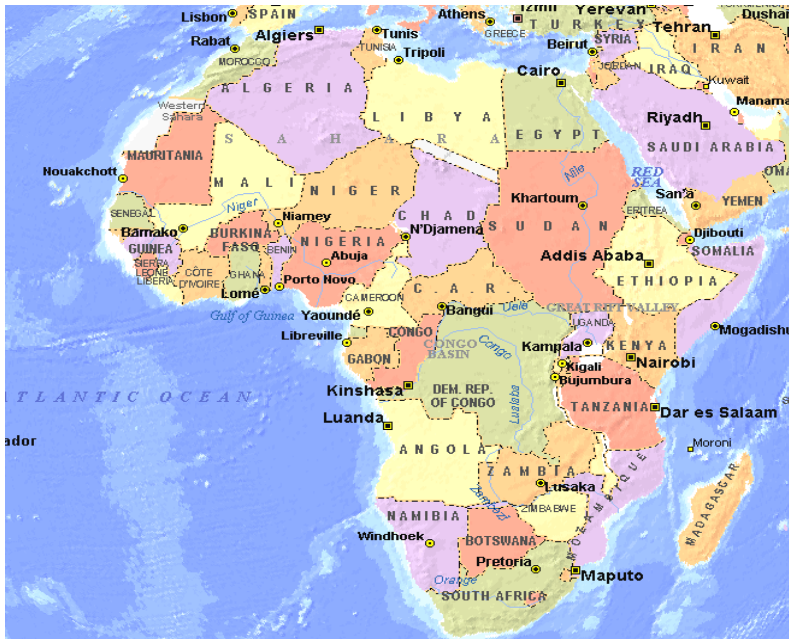
CEM TOPBAŞ –SUNUM-

Giriş

Dış Ticaret Müsteşarlığı'nca ekonomik ve ticari ilişkilerimizin geliştirilmesi amacıyla çeşitli stratejiler uygulamaya konmuş bulunmaktadır.

2000 yılında Komşu ve Çevre Ülkeler Stratejisi, 2003 yılında Afrika Ülkeleri ile Ekonomik İlişkilerin Geliştirilmesi Stratejisi, 2005 yılında ise, Asya-Pasifik Ülkeleri ile Ekonomik İlişkilerin Geliştirilmesi Stratejileri uygulanmaya başlanmıştır. Bugünkü toplantımızda, Afrika ülkeleri ile Ekonomik ilişkilerimizin genel seyri hakkında kısa bir bilgi ile Dış Ticaret Müsteşarlığımızca uygulanmakta olan Afrika ile Ekonomik İlişkilerin Geliştirilmesi Stratejisi hakkında açıklamalarda bulunacağım.

53 ülkeden oluşan Afrika kıtası (Bkz. Harita 1), 800 milyon nüfusuyla, dünya nüfusunun % 12'sini oluşturmakta, buna karşılık dünya mal ve hizmet üretiminin % 2'sini üretmektedir. Afrika ülkelerinin 2010 yılında dünya nüfusunun yaklaşık % 15,3'ünü oluşturacağı ve 1 milyarın üzerine çıkacağı tahmin edilmektedir. 800 Milyonluk kıta nüfusunun % 29'u Batı Afrika'da, % 27'si Doğu Afrika'da, % 18'i Kuzey Afrika'da, % 17'si Güney Afrika'da, % 10'u da Orta Afrika'da yaşamaktadır.

Harita 1

AFRİKA EKONOMİSİ

Afrika ülkeleri ekonomileri kendi içlerinde çok çeşitlilik göstermektedir, ancak, ekonomileri petrol ve petrol türevlerine bağlı olan ekonomiler, değerli madenlere (altın, elmas, gümüş vs.) dayalı olan ekonomiler ve nihayet tarım ve hayvancılığa bağlı olan ekonomiler şeklinde bir ayırım yapılabilir.

Afrika’da zenginlik belli bölgelerde yoğunlaşmaktadır. Kıtanın en zengin ülkesi olan Güney Afrika Cumhuriyeti (GAC), kıtanın toplam mal ve hizmet üretiminin %22’sini, Kuzey Afrika ülkeleri (KAÜ) ise %43’ünü gerçekleştirmektedir. Sonuç olarak bu altı ülke (GAC ve KAÜ), kıtanın toplam mal ve hizmet üretiminin % 65’ini gerçekleştirmektedir.

Kişi Başına Milli Geliri (KBMG) 825 \$ ve altı ülkeler En Az Gelişmiş Ülkeler (EAGÜ) kategorisine girmektedir. 2004 yılı verilerine göre dünyada toplam 59 ülke bu kategoride yer almakta, bu ülkelerden 36’sı da Afrika’da yer almaktadır. (Bkz. Tablo 1)

Düşük-Orta Gelirli Afrika Ülkeleri (826- 3.255 \$ arası): Angola, Yeşil Burun (Cape Verde), Cibuti, Cezayir, Fas, Mısır, Swaziland, Namibya, Tunus.

Orta-Üst Gelirli Afrika Ülkeleri (3.225-10.065 \$ arası): Botswana, Ekvator Ginesi, Gabon, G.A.C., Libya, Moritus (Mauritius), Seyşeller.

AFRİKA EKONOMİLERİ (GSMH-MİLYAR \$-2004)

GAC	212,8	Kamerun	14,7	Zambiya	5,4
Cezayir	84,7	Tanzanya	10,9	Mali	4,9
Mısır	75,2	Botswana	8,7	Burkina F.	4,8
Nijerya	72,1	Gana	8,6	Kongo	4,4
Fas	50,1	Etiyopya	8,1	Madagaskar	4,4
Libya	29,1	Senegal	7,7	Çad	4,3
Tunus	28,2	Gabon	7,3	Benin	4,1
Angola	20,1	Uganda	6,9	Gine	3,5
Sudan	19,6	Kongo D. C.	6,6	Ekvator G.	3,3
Zimbabve	17,8	Mauritius	6,1	Nijer	3,1
Kenya	15,6	Mozambik	5,6	Svaziland	2,4
Fildişi S.	15,3	Namibya	5,5	Togo	2,1

Tablo 1

→ İthalat ve İhracat

Afrika'nın dünya ticaretindeki payı göz önüne alınırsa; 1980 yılında Afrika ülkeleri dünya ihracatında yaklaşık % 6'lık bir paya sahipken, 2000 yılında bu oran %2,3'e düşmüş, 2004 yılında ise, %2,6 olmuştur. 2000 yılında Afrika ülkelerinin toplam ihracatı 145 milyar \$ olarak gerçekleşmiş, 2004 yılında ise, özellikle petrol fiyatlarındaki artışa bağlı olarak Afrika ülkelerinin ihracatı 22 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. (Bkz. Grafik 1)

Afrika ihracatının %73'ünü GAC, Cezayir, Nijerya, Libya, Angola, Fas, Tunus ve Mısır gerçekleştirmektedir. %2,8 ile Fildişi Sahili, %2,2 ile Ekvator Ginesi diğer önemli ihracatçı ülkelerdir. (Bkz. Grafik 2) Afrika ithalatının ise % 69'unu GAC; Nijerya, Angola ve Kuzey Afrika Ülkeleri gerçekleştirmektedir. Kuzey Afrika Ülkelerinin payı % 32'ye ulaşmaktadır. (Bkz. Grafik 3)

AFRİKA'NIN DÜNYA TİCARETİNDEKİ PAYI (%)

Grafik 1

AFRİKA İHRACATININ ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI (2004)

Grafik 2

AFRİKA İTHALATININ ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI (2004)

Grafik 3

Afrika ihracatı ve ithalatının bölgelere göre dağılımı ise Grafik 4 ve Grafik 5'te gösterilmiştir.

AFRİKA İHRACATININ BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI (2004)

Grafik 4

AFRİKA İTHALATININ BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI (2004)

Grafik 5

→ Afrika müteahhitlik pazarı

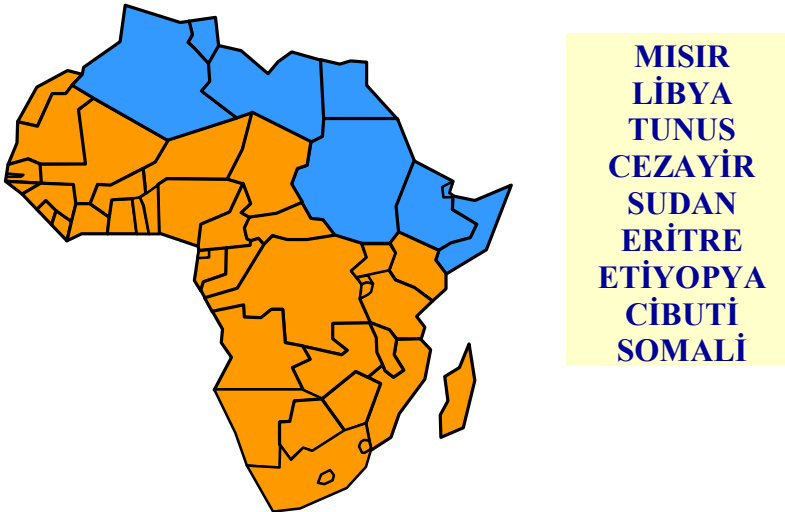
Afrika’da başta altyapı projeleri olmak üzere, yol-otoyol, demiryolları, konut, idari, sınaî, sağlık binaları, elektrifikasyon ve sulama olmak üzere birçok proje mevcuttur. Afrika’da müteahhitlik projelerinin toplam bedeli yıllara göre değişmekle birlikte yıllık 20 milyar \$ civarındadır.

Müteahhitlik projeleri, Dünya Bankası, Afrika Kalkınma Bankası, İslam Kalkınma Bankası, Arap ve Körfez Fonları ve Hükümetin bütçelerinden finanse edilmektedir. Öte yandan, Dünya Bankası’nın Afrika politikası çerçevesinde, önümüzdeki yıllarda Afrika’daki altyapı yatırımlarının artacağı beklenmektedir. Dünyanın dört bir yanında önemli projelere imza atan firmalarımızın Afrika pazarında da aktif bir şekilde yer almaları mümkün görülmektedir.

TÜRKİYE- AFRIKA İLİŞKİLERİ

→ Tarihsel ilişkiler

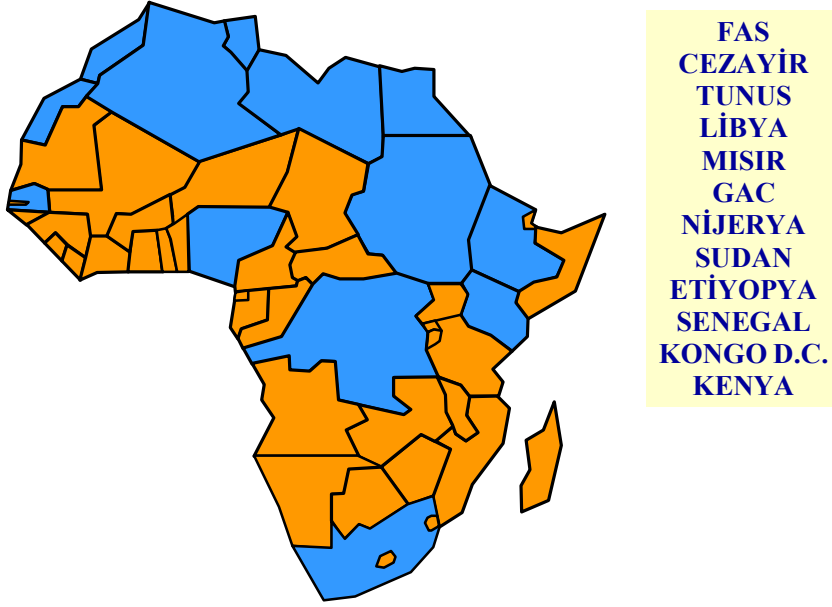
Bilindiği üzere, Osmanlı İmparatorluğu egemenlik alanını Afrika’ya kadar genişletmiştir. Mısır, Libya, Tunus, Cezayir, Fas’ın kuzeydoğusu, Sudan, Eritre, Etiyopya, Cibuti ve Somali Osmanlı egemenliğinde yaşamıştır. (Bkz. Harita 2)

Harita 2

→ Temsil ilişkileri

Ülkemizin 53 Afrika ülkesinden 12'sinde Büyükelçiliği bulunmaktadır. (Bkz. Harita 3) Öte yandan İran'ın Afrika kıtasında toplam 20, Yunanistan'ın ise 13 Büyükelçiliği bulunmaktadır. Diğer taraftan, ülkemizin Cezayir, Tunus, Mısır ve GAC olmak üzere, 4 ülkede Ticaret Müşavirliği bulunmakta iken, AEGS kapsamında 2004 yılında Libya, Fas, Sudan, Etiyopya, Senegal ve Nijerya Ticaret Müşavirlikleri açılmıştır.

Harita 3

→ Afrika ülkeleri ile ilişkilerimizin hukuksal altyapısı

Ülkemiz ile Mısır, Cezayir, Libya, Tunus, Fas, Sudan, Nijerya, Etiyopya, GAC, Gana, Senegal, Uganda, Kongo D.C., Mali, Çad, Gine, Kamerun, Kongo, Eritre, Cibuti, Gabon, Gambiya, Somali, Sierra Leone, Kenya, Tanzanya, Moritanya, Fildişi Sahili ve Madagaskar (29 ülke) arasında Ticaret ve/veya Ekonomik, Bilimsel ve Teknik İşbirliği Anlaşmaları imzalanmıştır.

Ayrıca Mısır, Cezayir, Libya, Tunus, Fas, Sudan, Nijerya, Etiyopya, Gine, Kamerun, Cibuti ve Gana (12 ülke) ile yukarıda bahsi geçen Anlaşmalar uyarınca kurulmuş bulunan KEK Toplantıları gerçekleştirilmiştir.

Gümrük Birliği çerçevesinde, ölkemiz ile Fas ve Tunus arasında Serbest Ticaret Anlaşması imzalanmıştır.

Ölkemizin Mısır ve Cezayir ile Serbest Ticaret Anlaşması imzalanması gündemdedir. Ayrıca Sudan, Etiyopya, Kenya, Senegal, Kamerun ve Cibuti ile STA görüşmelerinin başlatılması öngörülmektedir.

Ölkemiz ile Mısır, Cezayir, Tunus, Fas, Etiyopya, Sudan ve GAC arasında Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması, Mısır, Cezayir, GAC, Tunus, Fas, Sudan ve Etiyopya arasında da Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşmaları imzalanmıştır.

→ Türkiye-Afrika ölkeleri dış ticareti

Afrika ile olan dış ticaretimiz özellikle 1994 yılından sonra önemli ölçüde artmaya başlamıştır. 2004 yılı itibarıyla, Afrika'ya yönelik ihracatımız 3 milyar \$ olarak gerçekleşirken, aynı dönemde ithalatımız ise, 4,8 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. (Bkz. Grafik 6)

Genel anlamda, toplam ihracatımızın % 4,7'si Afrika ölkelerine, toplam ithalatımızın ise % 4,9'u Afrika ölkelerinden gerçekleştirilmektedir.

TÜRKİYE-AFRIKA ÖLKELERİ DIŞ TİCARETİ (Milyon \$)

Grafik 6

207 milyar \$'lık bir ithalat hacmi olan Afrika pazarına Türkiye 3 milyar \$'lık bir ihracat gerçekleştirmektedir. Bu da, Türkiye'nin bu pazardan %1,5'lik bir pay aldığı anlamına gelmektedir. Öte yandan Afrika'ya yönelik ihracatımızın % 74'ü Kuzey Afrika ölkelerine (Cezayir, Mısır, Tunus, Libya, Fas), % 26'sı ise diğer Afrika ölkelerine gerçekleştirilmektedir. (Bkz. Grafik 7) Afrika'ya olan ihracatımızın % 17'sini tekstil ve konfeksiyon, % 20'sini demir-çelik, %14'ünün makine, %12'sini ise taşıt araçları oluşturmaktadır. (Bkz. Grafik 8)

AFRİKA ÜLKELERİNE YÖNELİK İHRACATIMIZIN ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI (2004)

Grafik 7

AFRİKA ÜLKELERİNE İHRACATIMIZDA BAŞLICA MADDELER (2004)

Grafik 8

2004 yılı itibarıyla Afrika ülkelerinden toplam ithalatımız 4,8 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. İthalatımızın %58'i Libya ve Cezayir'den gerçekleştirilmektedir. (Bkz. Grafik 9) Afrika'dan ithalatımızın %59'unu ise petrol ve doğal gaz ürünleri oluşturmaktadır. (Bkz. Grafik 10) Ülkemiz ihracatının dünya ithalat hacmindeki payı %0,7 iken, Afrika'daki Pazar payımız %1,5'tir. Bunun % 3,3'ünü Kuzey Afrika oluştururken % 0,5'ini Kara Afrika oluşturmaktadır.

AFRİKA ÜLKELERİNDEN İTHALATIMIZIN ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI (2004)

Grafik IX

AFRİKA ÜLKELERİNDEN İTHALATIMIZDA BAŞLICA MADDELER (2004)

Grafik X

Türkiye'nin toplam ihracatında yatırım mallarının oranı geçtiğimiz yıla kadar %7 iken, 2004 yılında % 10'a ulaşmıştır. Afrika'da ise bu oran son beş yılda ortalama % 10, 2004 yılında ise % 12 olarak gerçekleşmiştir. Öte yandan 2004 yılı itibarıyla, ülkemizin genel ihracatında en büyük kalemi % 49 ile tüketim malları alırken, Afrika'ya ihracatta en büyük kalem % 54 ile ara mallar olmuştur. (Bkz. Tablo 2)

TÜRKİYE’NİN İHRACATININ YAPISI (%)

	GENEL	AFRİKA
YATIRIM MALLARI	%10	%12
ARA MALLAR	%41	%54
TÜKETİM MALLARI	%49	%34

Tablo 2

→ Üstlenilen müteahhitlik projeleri

Bu güne kadar Türk müteahhitlik firmaları 62 ülkede 64 milyar \$ tutarında proje üstlenmişlerdir. Afrika’da üstlenilen işlerin toplamı ise, 2004 yılı sonu itibarıyla 13,5 milyar \$’dır. 2005 yılı içerisinde ise, 3 ülkede toplam 327 milyon tutarında iş üstlenilmiştir.

Görüleceği üzere işlerin büyük bir bölümü başta Türk yurt dışı müteahhitlik sektörünün ilk deneyimlerini elde ettiği Libya olmak üzere, Kuzey Afrika ülkelerinde üstlenilmiştir. (Bkz. Harita 4) Türk müteahhitlik firmalarınca Afrika’da 2004 yılı içerisinde üstlenilen proje tutarı 1,3 milyar \$ seviyesindedir.

2004 yılında Cezayir, Libya, Fas, Kamerun, Gine, Mali, Mısır ve Sierra Leone’de önemli müteahhitlik ve müşavirlik hizmetleri projeleri üstlenilmiştir. 2005 yılı içerisinde onaylanarak çalışmalara başlanılacak projelerin 1,5 milyar \$’ ulaşması beklenmektedir

ÜSTLENİLEN MÜTEAHHİTLİK PROJELERİ

Harita 4

→ AEG Stratejisinin temel amaçları

- Türkiye’nin, Afrika ülkelerinin toplam ticareti içindeki payının üç yıllık bir dönem sonunda %3’e çıkarılması, (Türkiye’nin Afrika ülkelerinin toplam 435 milyar \$’lık dış ticareti içindeki payı hâlihazırda % 1,3’tür.)
- Küçük ve orta ölçekli işletmelerimizin bölge ülkelerine açılımlarının sağlanması,
- Türk sanayi için hammadde ve yarı mamullerin doğrudan ve uygun fiyatlarla Afrika ülkelerinden temin edilmesi,

- Afrika ülkelerindeki pazar paylarının artırılması,
- Türkiye'nin siyasi ve ekonomik etkinliğinin arttırılması ve bazı sektörlerdeki rekabet gücünü artırmak amacıyla bazı yatırımlarının Afrika'ya kaydırılması,
- Bölge ülkelerine Türkiye'den teknoloji transferinin gerçekleştirilmesi,
- Müteahhitlik, müşavirlik ve mühendislik firmalarımızın Afrika ülkelerindeki pazar paylarının arttırılmasıdır.

→ Hedef pazarlar

Sekiz ülkeden oluşan Batı Afrika Ekonomi ve Parasal Birliği toplam 71 milyonluk bir nüfusu barındırmaktadır. Bölgenin toplam ithalat hacmi 9 milyar dolardır. (Benin, Burkina Faso, Fildişi Sahili, Gine Bissau, Mali, Nijer, Senegal, Togo)

Altı ülkeden oluşan CEMAC (Orta Afrika Ekonomik ve Para Topluluğu) toplam 25 milyonluk bir nüfusu barındırmaktadır. Bölgenin toplam ithalat hacmi ise, 6 milyar \$'dır. (Kamerun, Orta Afrika Cumhuriyeti, Çad, Kongo, Gabon, Ekvator Ginesi)

Beş bölgeden oluşan SACU, 50 milyonluk bir nüfusu barındırmaktadır. Bölgenin toplam ithalatı ise, 35 milyar \$'dır. (GAC, Botswana, Lesotho, Namibya, Swaziland)

20 ülkeden oluşan COMESA (Güney ve Doğu Afrika Ortak Pazarı) 385 milyonluk bir nüfusu barındırmaktadır. Yıllık ithalatı ise yaklaşık 35 milyar \$'dır. (Angola, Burundi, Komor Adaları, Kongo D.C., Cibuti, Eritre, Etiyopya, Kenya, Madagaskar, Malavi, Moritus (Mauritius), Mısır, Namibya, Raunda, Şeyseller, Sudan, Swaziland, Uganda, Zambiya, Zimbabve)

HEDEF PAZARLAR

Harita 5

TEMAS KURULAN ÜLKELER

Harita 6

→ 2003 yılı başından itibaren gerçekleştirilen faaliyetlerin sonuçları

Afrika'ya yönelik 1,5 milyar \$ olan ihracatımız, AEGS'nin yürürlüğe girmesiyle 2003 yılında 2,1 milyar \$ olan ihracatımız %42,6 oranında artışla 2004 yılında, 3 milyar \$'a yükselmiştir. Aynı dönemlerde 2,5 milyar dolar düzeyinde seyreden Afrika'dan ithalatımız, 2003 yılında 3,2 milyar \$, 2004 yılında ise, 4,8 milyar \$'a ulaşmıştır.

2004 yılında genel ihracatımızda %34'lük bir artış kaydedilirken, temas kurulan ve KEK Toplantısı, Fuar, Alım Heyeti, Ticaret ve Müteahhitlik Heyeti programı düzenlenen ülkelere yönelik ihracatımızda ise % 44'lük bir artış kaydedilmiştir.

2003 yılında Türk müteahhitlik firmalarınca Afrika'da üstlenilen işlerin toplamı 580 Milyon \$'a ulaşmıştır. Bu rakam, sektörün toplam üstlendiği işlerin %20'sini oluşturmaktadır.

2004 yılında Türk müteahhitlik firmalarınca toplam 5,4 milyar \$'lık yurt dışı müteahhitlik projesi üstlenilmiş olup, bu projelerin 1,33 milyar \$'lık kısmı Afrika kıtasında, bunun da 1,26 milyar \$ tutarındaki kısmı temas kurulan ülkelerde üstlenilmiştir. (Bkz. Grafik 9)

Grafik 9

Sonuç

AEGS kapsamındaki ülkelerle ilgili elde edilen somut sonuçlara değinilecek olunursa;

- Serbest Ticaret Anlaşmalarının önü açılmıştır.
- Bu kapsamda Fas ve Tunus ile STA imzalanmış ve GAC, Mısır ve Cezayir ile görüşmeler başlatılmıştır.
- Ayrıca, Sudan, Etiyopya, Kenya, Senegal, Kamerun, Cibuti ile görüşmeler başlatılacaktır.
- Libya ile bozulan ilişkilerin yeniden tesis edilmesi amacıyla 2003 yılında üst düzey temaslar kurulmuş ve ikili ilişkilerde yeni bir dönem başlatılmıştır. Libya'ya yönelik ihracatımızın önü açılmış ve uzunca bir süreden sonra müteahhitlerimiz yeni işler üstlenmeye başlamışlardır.
- Sudan, Doğu Afrika'da en öncelikli ülke ilan edilmiş ve Sudan'a yönelik özel programlar geliştirilmiştir.

- Son 2 yılda 62 firmamız 150 milyon \$ tutarında yatırım gerçekleştirmiş olup, müteahhitlik firmalarımızın üstlendikleri işlerin toplamı 150 milyon \$'ı aşmıştır.
- Kuzey Afrika müteahhitlik pazarı firmalarımıza açılmıştır. Yapılan çalışmalar çerçevesinde, firmalarımız Cezayir ve Fas'a yoğun bir şekilde girmişlerdir. Son iki yılda Fas'ta 565 milyon \$, Cezayir'de 375 milyon \$ tutarında iş üstlenilmiştir.

→ 2005 yılında gerçekleştirilen faaliyetler

- 6 Ülkeden (Tunus, Libya, Etiyopya, Kamerun, Burkina Faso, Kenya) Alım Heyeti organizasyonu gerçekleştirilmiştir.
- 16 Fuar Ulusal Katılım sağlanmıştır.
- Libya ile Ortak Uzlaşma Komisyonu Toplantısı yapılmıştır.
- 2 Ülke ile KEK Toplantısı yapılmıştır. (Etiyopya, Tunus)
- 3 Ülke ile Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır. (Moritanya, Fildişi Sahili, Madagaskar)
- Kamerun'a TİC-TAK Heyeti ziyareti gerçekleştirilmiştir
- Moritanya, Madagaskar ve Fildişi Sahili'ne Müsteşar düzeyinde teknik heyet ziyareti gerçekleştirilmiştir.

→ 2005 yılında gerçekleştirilecek faaliyetler

- 2 Ülkeden Alım Heyeti programı düzenlenecektir. (Fildişi Sahili, Sudan)
- 3 Fuar Ulusal Düzeyde Katılım sağlanacaktır.
- Angola, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Gabon ve Kongo'ya Müsteşar düzeyinde heyet ziyareti gerçekleştirilecektir.

→ 2006 yılı hedefleri

- Afrika'daki hedef ülkelerin Eximbank kredi programlarına dâhil edilmesi,
- Afrika'ya ihracatımızın 4,5 Milyar \$'a çıkarılması,
- Afrika'da 2 Milyar \$ tutarında müteahhitlik ve müşavirlik projesi alınması,
- Afrika'ya 150 Milyon \$ tutarında doğrudan yatırım yapılması hedeflenmektedir.